

HÅKAN HAGWALL:

Kyrkfolk och kyrkopolitiker

Redaktör Håkan Hagwall ser en fara i den partipolitiserings som ytterligare accentuerats i och med årets kyrkomöte. Delegationerna utses indirekt av kyrkoråd och kyrkofullmäktige som i sin tur valts som företrädare för olika partier. Förr var kyrkoråd och kyrkofullmäktige representativa för den gudstjänstfirande församlingen men så är i allt större utsträckning inte längre fallet. Hagwall varnar också på vilka följder utövandet av kyrkans rätt att delta i utövandet av kyrkolag i värsta fall kan leda till.

Det första kyrkomötet enligt den nya ordningen har hållits. Det har under ett par veckor ägnat sig åt (bland åtskilligt annat) att dra upp riktlinjerna för kyrkans framtid inom ramen för det statskyrkosystem som nu befästs.

Utan tvivel får kyrkan nu arbeta under förhållanden som i vissa avseenden innebär betydande fördelar. Men det finns också nackdelar, som trots alla försäkringar från en del förnöjda kyrkopolitiker, väcker viss oro.

Det skall utan tvekan erkännas att kyrkan nått mål som för bara några år sedan ansågs politiskt ouppnåeliga. Det har länge varit ett krav att kyrkan skulle ha en egen central styrelse. Utan en sådan saknar Svenska kyrkan både egen central ledning och en talesman med otvetydig rätt att yttra sig på Svenska kyrkans vägnar.

I allt förgånget tal om kyrkans frigörelse från staten har också ingått förväntningarna om att man därigenom skulle kunna ge kyrkan denna egna centrala styrelse. Men eftersom det inget blev av skilsmässotankarna, blev det heller inget av med centralstyrelsen.

Det är bara ett par år sedan en politisk majoritet bestående av socialdemokraterna och det dåförtiden något mindre obetydliga folkpartiet bestämt avvisade en kyrklig centralstyrelse inom ramen för bevarat samband mellan staten och kyrkan. Olof Palme kallade det för en "grumlig mellanlösning".

Nu har alltså ändå denna lösning verkställts. Sambandet bevaras; det har blivit en centralstyrelse.

Och det har blivit ett nytt kyrkomöte, större, och i sin helhet valt av elektorsförsamlingar som baserar sig på kyr-

koråd och kyrkofullmäktige ute i landet. Den gamla självskrivna representationen för biskoparna och kategoriklyvningen med lekmanplatser och särskilda platser för valda präster har försvunnit.

Därtill har kyrkan tillerkänts självbestämmanderätt i sk inomkyrkliga frågor.

Kyrkan får dessutom behålla de karakteristiska fördelarna med det bevarade sambandet med staten: kyrkan behåller beskattningsrätten och är garanterad en geografisk heltäckning av landet.

Men.

Vad har staten tagit i gengäld?

Stiftandet av kyrkolag

Tidigare stiftades kyrkolag av staten och kyrkan gemensamt genom riksdag och kyrkomöte. Detta framstod efter hand alltmera som en konstighet. I en parlamentarisk demokrati bör parlamentet ensam ha rätten att stifta lagar. I den nya grundlagen blev därför kyrkans medverkan i kyrkolagstiftningen inskriven som en övergångsbestämmelse.

Nu är övergången genomförd. Riksdagen har tagit sig sin suveräna rätt att stifta lag, även kyrkolag. Men därmed har också kyrkans självbestämmanderätt inskränkts. Riksdagen kan när som helst stifta lagar om kyrkan. Ingen annan än riksdagen själv kan sätta gränser för riksdagens egen lagstiftningsrätt. I varje fråga där statsmakterna nu överlämnat beslutsrätten till kyrkan kan riksdagen, när den så önskar, gå in och genom lagstiftning fatta beslut som är bindande för kyrkan.

Är detta att måla fan på väggen? Tja, inte tror man väl nuvarande riksdag om att vilja sätta några alltför stötande över-

grepp i verket. Men vägarna står öppna för framtida riksdagar, och skulle detta hända, så finns inga utvägar för kyrkan. Den kan ju alltid protestera, men makten är ovedersägligen statens.

Man kan också gärna notera att, trots allt politiskt tal om att kyrkan bör få sköta sitt eget, så är det märkligt svårt för riksdagen att hålla fingrarna i styr. Det har tex bara för något år sedan förekommit att konstitutionsutskottet givit sig in på dogmatiska resonemang och utdelat pekpinningar till kyrkan om vad som är dess bekännelse.

I all enkelhet förhåller det sig så här. Att riksdagen har ensam makt att stifta lagar är en självklarhet i en demokrati. Att kyrkan har rätt att själv bestämma över sina angelägenheter är också rimligt. Detta går att förena. Men inte i en statskyrkosystem.

Den självbestämmanderätt kyrkan nu fått är inte garanterad utan blott, så att säga, utlånad och kan tas tillbaka när som helst.

Dessutom har ju kyrkan inte ens nu fått beslutsrätt över alla inomkyrkliga frågor. Exempelvis blir det även i fortsättningen regeringen som utser biskopar.

Partipolitisering

Men osäkerheten om ramarna för kyrkans rättigheter är inte det enda problemet med den nya kyrkomötesordningen. Ett annat gäller dess representativitet. Vilka är det kyrkomötet bör representera och vilka representerar det?

Farhågorna om att kyrkomötet skulle partipolitiserats har bekräftats. Det 251 man starka mötet har blivit ett slags riks-

dagskopia. Att valet till kyrkomöte skulle bli partipolitiskt var i och för sig självklart. De elektorerna som väljer kyrkomöte är i sin tur utsedda av de kyrkokommunala politikerna. Det är klart att dessa väljer sina partivänner. Och elektorerna väljer i sin tur partivänner på listor med partiets namn överst.

På det stora hela gäller därför att en förutsättning för att bli vald till kyrkomöte är att man i någon form ansluter sig till ett politiskt parti, att man i vart fall accepterar att segla under partiflagg och att man å andra sidan accepteras av ett parti som dess representant.

Det finns undantag från detta. En och annan delegat vid årets kyrkomöte, däribland en biskop, hade valts med bibehållen fristående ställning, genom samfälliga aktioner från flera partier. Men den generella bilden ändras knappast av detta. Och det finns skäl att tro att tendenserna kommer att förstärkas.

Till partipolitiseringsen hör också sådana drag som gruppbildningar inom kyrkomötet, partidisciplin etc, vilket med tiden ger samma överkliga karaktär åt debatter och beslut som hos riksdagen. Där debatterar man inte för att påverka varandra och besluten. Dessa är redan i realiteten avgjorda vid gruppmötena.

Riktigt så illa har det ännu inte gått med kyrkomötet. Partigrupper finns och interna gruppöverläggningar, men åtminstone i några partier behövs ändå rätten för den enskilda delegaten att rösta efter eget huvud.

Det är en öppen fråga om detta är en övergående tradition från tidigare kyrkomöten eller om det även i fortsättningen kommer att gå att bemästra de faror som

är inbyggda i ett system som bygger på partipolitiska val.

Vem representerar delegaterna?

Den verkligt allvarliga frågan är denna: Svenska kyrkans organisation på församlingsplanet är enligt en inte så långt ifrån tusenårig tradition uppbyggd på uppdelningen i det prästerliga ämbetsansvaret och det lekmannamässiga självstyret. Prästerna har haft ett självständigt andligt ansvar, lekmännen har sett till att de yttre förutsättningarna, kyrkobyggnad, pengar etc, förelegat.

Genom en inte alldeles genomtänkt parallell till allmän politik har med tiden det demokratiska lekmannastyret fått utvidgad kompetens och prästernas ställning i motsvarande mån försvagats.

Detta är nu *en* fråga. Men den kompliceras av något annat. Den gamla lekmanstyrelsen byggde självfallet på förutsättningen att de som valde lekmannarepresentanter och kyrkfolket var samma sak. Församlingarnas självstyrelse var detsamma som de kyrkligt aktiva församlingsmedlemmarnas självstyrelse.

På åtskilliga håll i Svenska kyrkan är detta inte längre en helt riktig bild. Kyrkoråds och kyrkofullmäktiges representativitet för den faktiskt gudstjänstfirande församlingen är skiftande.

Det vore givetvis en olycka för Svenska kyrkan om detsamma skulle komma att gälla om kyrkomötet. Att detta är och kommer att förbli representativt för de kyrkopolitiskt aktiva är säkert. Problemet är att man inte kan vara lika säker på att det förblir representativt för de kyrkligt aktiva.